

Meje med odprtostjo in zadržanostjo, med strahom in pogumom, mnenja o bližinah, samozavesti in podobnih čustvih in občutkih so zelo krhke. So brez ostrih robov, saj svet ni črno-bel in ljudje v njem prav tako ne. Ljubezen in veter, ta postane simbol rešitve, sta blizu.

Red. prof. dr. Dragica Haramija,
strokovna sodelavka žirije

LEVSTIKOVE NAGRADE 2021

Levstikova nagrada je najstarejša poveljna založniška nagrada, Mladinska knjiga jo podeljuje od leta 1949. Namenjena je slovenskim pesnikom, pisateljem in ilustratorjem za izvirna leposlovna dela in izvirne knjižne ilustracije za otroke in mladino, ki so bili po mnenju strokovnih žirij najboljši dosežki v preteklih dveh letih in so izšli pri založbi Mladinska knjiga. Ob petdeseti obletnici prve podelitve Levstikovih nagrad je Mladinska knjiga uvedla še nagrado za življenjsko delo. Prejemniki teh nagrad imajo simbolično obeležje (plošče z imeni) pod arkadami pred knjigarno Konzorcij.

Levstikovi nagrajenci prejmejo finančno nagrado: za izvirno leposlovno delo in ilustracije v višini vsak po 2000 evrov neto, nagrajenca za življenjsko delo pa vsak po 4000 evrov neto.

Levstikova nagrada za izvirno leposlovno delo 2021

Levstikovega nagrajenca 2021 za najboljše leposlovno delo za otroke in mladino je izbrala žirija, ki so jo sestavljali: urednik in pesnik Žiga Kosec (predsednik žirije), Nina Svetelj, vodja prireditev v Mestni knjižnici Kranj, in Irena Matko Lukan, urednica otroškega leposlovja v Mladinski knjigi.

Nominirana dela:

- *Gumbki* Tinke Bačič z ilustracijami Suzi Bricelj, Bojane Dimitrovski, Jelke Godec Schmidt, Ane Košir, Maše Kozjek, Marjana Mančka, Petra Škerla in Ane Zavadlav
- *Negotove pesmi* Barbare Gregorič Gorenc z ilustracijami Damijana Stepančiča
- *Fantek in punčka* Blaža Lukana z ilustracijami Ane Zavadlav
- *Skrivno društvo KRVZ* Simone Semenič z ilustracijami Tanje Komadina
- *Zajčkova hišica* Anje Štefan z ilustracijami Hane Stupica

Nagrado je prejel **Blaž Lukan** za knjigo *Fantek in punčka* z ilustracijami Ane Zavadlav.

Utemeljitev:

Pesniška zbirka *Fantek in punčka* je spomenik, je družina pesmi, v katerih je ujeto leto nekih življenj. Nekatere so napisane v prostem verzu, druge v rimani formi, pri čemer rime in jezik ves čas ostajajo izvirni, sveži. Drobnimi lirskimi utrinki se prepletajo s konkretnimi podobami, dejansko prehaja v abstraktno.

Vseskozi sta prisotna igrivost in humor: pesmi so duhovite, domislice izvirne. Cela zbirka temelji na ponavljanju. Z njim pesnik ustvari konsistenten ritem, da je branje od prve do zadnje strani kot vožnja z vlakom. Na ponavljanju gradi, razvija motive in teme, priklicuje že znano, stopnjuje konkretne podobe, ki se nato razvijejo v metafore. To je tudi skupna točka poezije in otroškega spoznavanja: v poeziji je ponavljanje pesniška figura, pri malčku pa sredstvo raziskovanja, razumevanja sveta.

V zbirki se izmenjujeta dva pola, dva principa: deški in dekliški. Metaforika je sodobna, žalost visi na nitki, žabice med punčkinim oblačenjem skočijo v mlako. Vse pesmi poganja ljubezen: otroka do

življenja, do vsega novega in neznanega, starša do otroka. Ljubezen je, ko otrok svet vidi prvič, ko čisto vsakdanje opravilo postane velik dogodek. Ko pesnik opazuje otroka, ki mu je vse novo, svet tudi sam ponovno zagleda prvič. Otrokovo srečevanje s svetom dokumentira in ga spretno, pretanjeno preljuje v poezijo. Koliko globine je lahko v najpreprostejših stvareh: najobičajnejši motivi v otroških očeh postanejo čudežni. Punčkino oblačenje, fantkovo plavanje, razlike med fantkom in punčko, njuna opazanja, modrosti, njuno sklepanje, asociacije – vse to je poezija.

V vsej nelogičnosti otrokovega doživljanja sveta je globoka logika: vse je igra. Zanj je tudi najbolj pusta vsakdanost lahko otroško igrišče. Bistvo otroštva je torej igra, bistvo poezije je igra besed: gre za skupno točko otroške perspektive in besedne umetnosti. Skrbno obdelan otrokov odnos do sveta se izrazi v preprostosti, a čisti in pristni poetiki. Nekaj, kar je novo, je vselej tudi presenetljivo. Poezija si želi izvirnosti: kaj je lahko bolj izvirnega od sveta, ki ga vidimo prvič?

Levstikova nagrada za izvirne knjižne ilustracije 2021

O nagradi je presojala žirija, ki sta jo pod vodstvom Maše P. Žmitek, vodje galerije v Vodnikovi domačiji, sestavljali še ilustratorka Jelka Godec Schmidt, lanskoletna Levstikova nagrajenka za življenjsko delo, ter likovna urednica Tanja Komadina.

Nominirana dela:

- *Obisk* Gaje Kos z ilustracijami Ane Zavadlav
- *Pravljичno potovanje Hansa Christiana Andersena* Heinza Janischa z ilustracijami Maje Kastelic
- *Si že kdaj poskusil Luno* Boštjana Gorenca Pižame z ilustracijami Igorja Šinkovca

- *Negotove pesmi* Barbare Gregorič Gorenc z ilustracijami Damijana Stepančiča
- *Drevo* Tomaža Pengova z ilustracijami Polone Lovšin

Nagrado je prejela ilustratorka **Ana Zavadlav** za ilustracije v slikanici ***Obisk*** Gaje Kos.

Utemeljitev:

Slikanica *Obisk* je čudovito barvna, oblikovno sočna in besedno igriva. Je celovito zasnovana, umetniško dovršena in jo je – kot vse dobre slikanice – vedno znova možno brati tudi le skozi ilustracije. Ilustratorka v izvirnem likovnem slogu in tehniki ustvari izjemne, presenetljive, kompleksne in premišljene kompozicije, v katere z veseljem vstopimo. Bralca preseneča s polno detajli, ki ga vabijo, da jih odkriva stran za stranjo. S tem besedilo nadgradi in ustvari čvrsto dovršeno slikanico.

Ilustratorka v svojevrstni tehniki najprej na računalniku ustvari prvi nanos barvnih oblik, ki delujejo kot kolaž izrezanih listov papirja. Ko to natisne, z barvicami in pasteli nariše vse detajle, da ustvari plastičnost in materialnost narisanih motivov. S premišljenim kadriranjem, sekvencami in kadri uspešno gradi dramaturški lok. Dovršena in sodobna likovna izvedba je v simbiozi z grajenjem atmosfere, ki pa odlično sovпада z naracijo zgodbe. Bralcu se zdi, kot da ilustracije lahko sliši, se celo sam znajde v prostoru dogajanja. Ilustracije tako ponujajo veliko več senzoričnih izkušenj in ne samo vizualne.

Besedilo in ilustracija sta v popolnem sozvočju in skupaj tvorita ritmiko, ki ji bralec/gledalec ne more uiti. Avtorica ritem gradi izmenično z nekaj več beline in na format »vstopa« z vseh strani; s tem doseže raznolikost. Z belinami ustvari zračen prostor in kot mojstrica ritma tudi s tem obdrži bralčevo pozornost, saj se

lažje osredotoča na vse podrobnosti, ki jih ilustrira od strani do strani.

Ilustracije besedilu sicer sledijo, hkrati pa ga tudi dopolnjujejo in nadgrajujejo. Besedilo zagotovo uspešno razširi z naštevanjem, preštevanjem in iskanjem živali, s čimer vpelje humor, ter izjemno likovno izvedbo, skozi katero začutimo sprejemanje raznolikosti, prijetno sosedsko druženje in prijateljstvo med tapirjem in lenivcem, o katerem govori zgodba. V tem smislu avtorica presega okvire klasične definicije ilustracije, ki naj bi bila zgolj podpora besedilu. Njena izvirnost in svežina v ilustraciji se postavljata ob bok najbolj dovršenim in sodobnim ilustratorjem nasploh. Kljub na prvi pogled preprosti zgodbi in sliki knjiga ponuja resnično bogato in kompleksno bralno izkušnjo.

Levstikova nagrada za življenjsko delo za izvirno leposlovje

O nagradi za življenjsko delo je žirija presojala v naslednji sestavi: Bojan Švigelj, glavni urednik in predsednik žirije, Tatjana Cestnik, vodja sektorja Knjižno založništvo, Andrej Ilc, vodja Uredništva za leposlovje, Tanja Komadina, likovna urednica, Alenka Veler, urednica mladinskega leposlovja in Irena Matko Lukar, urednica otroškega leposlovja.

Nagrado je prejel pesnik in pisatelj AN-DREJ ROZMAN ROZA.

Utemeljitev:

Pesnik, pisatelj, dramatik, prevajalec, režiser in igralec Andrej Rozman Roza je eden najboljših in najizvirnejših sodobnih ustvarjalcev za otroke in odrasle pri nas. Tako je samosvoji in živ, rahločuten in zabaven, inovativen in poglobljen, močan in nežen, da verjetno ni človeka v Sloveniji, ki se ga njegova dela ne bi dotaknila. Rad ima slovenski jezik, rad se z njim igra in ga ohranja živega. Veliko piše in nastopa (pomislimo samo

na Pocestno gledališče Predrazpadom, Gledališče Ane Monro, zaničništvo in na edinstveni Rozinteaater).

Piše pesmi in uganke, pravlјice in zgodbe, gledališke igre in muzikle, predeluje klasična besedila in jih prestavlja v sodobnost. Tudi prevaja. Njegove pesmi so vsebinsko močne in sporočilne, polne jezikovnih iger in rim. Roza si izmišlja nenavadne tvorjenke, včasih preobraža slovnična pravila, se upira, vključuje nonsens za spreminjanje razmerij med predmeti in osebami, aliteracijsko lepi besede, uporablja sodoben jezik, prevzema tuje besede in jih udomači – s svojim mojstrstvom nas predrami, zabava in spodbuja k razmišljanju o sebi, soljudeh in svetu. V njegovih zgodbah in pravlјicah se kažejo njegova jezikovna izbrušenost, sproščena igrivost in premišljene modrosti – na prepričljiv, jase in avtentičen način nam pripoveduje, kako zanimiv in prismuknjen je ta svet. Včasih nas zvabi v neznanost. Ustvarjalnost Andreja Rozmana Roze nas spodbuja, da se ustvarjalno odzivamo, v njegovih delih najdemo vodilo, kako sobivati v smeri dobrega in se ob tem tudi zabavati.

Njegov opus je neizmerno bogat – zakladnica njegovih knjig za otroke in odrasle je velika, uprizorjenih je bilo na desetine njegovih del, večina slovenskih otrok in odraslih je Rozo že videla nastopati. Ni naključje, da se z njegovimi deli lahko srečamo v mnogih antologijah, berilih, učbenikih, priročnikih in revijah. Nekatera njegova dela so ponarodela, na pamet jih znajo otroci in odrasli:

»Do smrti bom mleko, nikoli kakav!
je vpilo še, ko so ga brisali s tal.«

Roza je en sam! Našo literarno in kulturno krajino je zaznamoval za vedno. Kot je zapisal Matej Bogataj v sprememnem besedilu Šaljivec v hiši besed antologije *Rozimnica*: Rozova neresna zaresnost in zagnanost sta nalezljivi.

Levstikova nagrada za življenjsko delo za izvirne knjižne ilustracije

O nagradi za življenjsko delo je žirija presojala v naslednji sestavi: Bojan Švigelj, glavni urednik in predsednik žirije, Tatjana Cestnik, vodja sektorja Knjižno založništvo, Andrej Ilc, vodja Uredništva za leposlovje, Tanja Komadina, likovna urednica, Alenka Veler, urednica mladinskega leposlovja in Irena Matko Lukan, urednica otroškega leposlovja.

Nagrado je prejela ilustratorica ALENKA SOTTLER.

Utemeljitev:

Akadska slikarka in ilustratorica Alenka Sottler ustvarja za otroke, mladino in odrasle, od klasičnih in sodobnih pravljic do poezije in naslovnih ter družbeno odzivnih del. V dialogu med besedo in ilustracijo venomer išče način, kako na njunem presečišču ustvariti novo celostno umetnino. S svojim analitičnim pristopom in mojstrsko likovno dovršenostjo se ne posveča le klasičnim likovnim tehnikam, kot je npr. tempera, marveč tudi izumljanju

in uporabi inovativnih likovnih tehnik, kot so npr. praskanka, izrezanka, odtisi. Vselej je zaznati osebno noto, ki se kaže v konceptualnem pristopu, kjer v njenih umetniških delih slutimo tudi studiozno in načrtovano ozadje. Na prvi pogled nezdružljivo združuje v nove in izvirne celote. Z zgodbami v zaodrju nastajanja ilustracij dodatno oplemeniti polje občega ilustratorskega delovanja. Risarska spretnost ji omogoča, da ustvari čvrste kompozicije. Ilustracije so domišljijko široke, sporočilno močne in večplastne. Največkrat jih gradi v odnosu črno-belega polja, ki mu odmerjeno in premišljeno dodaja barvo. Zaradi izčiščenih, abstraktnih prostorov, natančno izrisanih rastrov in prepričljive modulacije ilustracije na papirju delujejo kot enovita kiparska dela. Mojstrsko prikazuje lirično odprte prostore, v katere ulovi tudi filozofska vprašanja in univerzalne teme; vanje lahko dolgo zremo in odkrivamo vedno nove ravni. Iz nas izvabijo čudenje in občudovanje.

Tudi za otroke ilustrira tako, da jim odpira polje imaginacije, sočustvovanja in vživljanja v likovno bogato izkušnjo in

Levstikovi nagrajenci 2021, z leve proti desni: Andrej Rozman Roza, Alenka Sottler, Ana Zavadlav in Blaž Lukan

s tem v pripoved. Leta 2005 je za založbo Mladinska knjiga ilustrirala *Pepelko*, kjer v celoviti zasnovi med drugim velja izpostaviti barvni koncept: s sivinami in živimi barvnimi toni je zasnovala svojevrstno atmosfero. Inovativnost veje tudi iz slikanic *Čmrlj in piščalka* in *Drobtinah iz mišje doline* Anje Štefan. V Drobtiinah je s prstnimi odtisi zgradila like in kompozicijsko premišljene postavitve, v katere je ulovila ritem pesmi.

Velik odziv so dosegala tudi njena konceptualna družbeno odzivna dela za odrasle. Kot kritična opazovalka političnega dogajanja in družbenih odnosov je za osnovni gradnik uporabila univerzalno črtno kodo ter ustvarila izjemen cikel kritike kapitalističnega sveta.

Alenka Sottler se je z ilustracijo močno zasidrala v strokovni in splošni javnosti doma in v tujini, kjer je s svojimi deli ustvarila široko prepoznavnost ter z izvrtnimi pristopi in tehnikami obogatila knjižno krajino in izkušnjo branja ilustriranih knjig.

Nagrade so bile podeljene 8. junija na slovesni prireditvi v Gostilni pri Koširju v Ljubljani.

(Vir: <https://www.mladinska-knjiga.si/ogrupini/knjizne-nagrade/levstikova-nagrada>)

1000 UND 1 BUCH 2020

Avstrijska strokovna revija (1000 in 1 knjiga), ki objavlja strokovne prispevke o mladinski književnosti in posveča pozornost predstavitvi knjig za otroke, mladostnike in mlade odrasle ter strokovnih knjig o mladinski književnosti tako z domačega kot tudi mednarodnega področja, obravnava v **prvi številki** iz leta 2020 knjige, v katerih ima ključno vlogo človeško telo.

Manuela Kalbermatten v prispevku *Dein Körper sei Prothese* (Tvoje telo – proteza) obravnava nekaj knjig, v katerih so s pomočjo najnaprednejših tehnologij nadomeščeni deli telesa in vzpostavljeno delovanje vseh funkcij. Fantastika, ki ne pozna meja, lahko navdušuje, a tudi ne izbrše želje po prejšnjem stanju telesa.

Ni lahko, če nisi v pravem telesu, ni lahko to razumeti in sprejeti. Nadine Bieker predstavi v prispevku *Vorzeichenfehler* (Napačni znak) nekaj knjig za mladostnike, v katerih nastopajo trans* figure.

Heidi Lexe nas v prispevku *Verletzte, Verirrte und Geheilte* (Poškodovan, izgubljen in ozdravljen) seznani z otroškimi literarnimi liki, ki se srečajo s telesno poškodovanimi ljudmi. Tudi obisk v bolnici je zanje novo doživetje in spoznanje, še zlasti, če zaidejo in na dolgih hodnikih za številnimi vrati bolniških sob vidijo tamkajšnje paciente.

Telo posameznika je lahko drugačno od teles vrstnikov, lahko je na primer veliko večje, lahko ga deli s siamsko dvojčico, je na pogled neprivlačno. Iris Schäfer v prispevku *Der fremde Körper* (Tuje telo) analizira nekaj knjig, v katerih se morajo mladi junaki spoprijeti z drugačnostjo svojega telesa in najti rešitev, da se enakovredno vključijo med vrstnike.

Likovna upodobitev telesa v gibanju je izziv, s katerim se spopadajo različni ilustratorji na različne načine. Silke Rabus v prispevku *Körper in Bewegung* (Telo v gibanju) opiše nekaj načinov, kako ustvarijo vtis letenja, boja, padanja, skratka telesa v gibanju ilustratorke Marie Dorléans, Helga Bansch, Nele Brönnner, Christa Unzner in ilustrator Shaun Tan.

Jana Sommeregger je v prispevku *Ready for red and Shameless* (Pripravljeni na kri in brezsrčnost) kritična do premajhnega števila knjig, ki bi mlade seznanjale z dekliškim telesom,